

bij den ouden toestand blijven kon. In de grondwetscommissie van 1815 hebben Belgische leden voor de kerk in België handhaving geëischt van de oude rechten en gebruiken en er was een strooming in de commissie om zoowel hierdoor den Roomschen in België als door de handhaving van het voorschrift aangaande den godsdienst van den Vorst den Hervormden in het Noorden tegemoet te komen.<sup>1)</sup> Deze strooming verkreeg echter niet de overhand. Van Maanen behield het terrein, Van Maanen, volgens wien er in een grondwet niet gesproken moest worden „van roomsch of onroomsch, van christen of jood.”<sup>2)</sup>

Hierbij moet opgemerkt worden, dat een ongelijksoortige behandeling van de deelen ten aanzien van een zoo gewichtig punt als de godsdienst alleen mogelijk was, wanneer de eenheid van het Rijk minder straf werd dan men zich toen voorstelde. Er had dan, althans voor bepaalde terreinen van de staatshuishouding, een federatief verband moeten komen, en dat heeft Willem I van meet af aan niet gewild. Het moest zijn een „union intime et complète”, en het is hem gelukt, de door Falck in dien geest gestelde acht artikelen als grondslag der vereeniging door de mogendheden goedgekeurd te krijgen.

Ofschoon in het Zuiden de grondwet vooral om de gelijkstelling der godsdiensten verworpen werd, heeft de koning toch aan die politiek vastgehouden. Hij heeft nu de oplossing van het zoo straks omschreven probleem daarin gezocht, dat hij alle kerken zonder onderscheid onder de staatsmacht bracht en van de leer de scherpe puntjes afsleep. Toen ik een vorig maal de eer had van deze plaats het woord te voeren, heb ik doen uitkomen, dat hem zelfs een plan van toenadering tusschen Roomsche Katholieken en Protestanten voor den geest zweefde.<sup>3)</sup> Hij zocht ook in het kerkelijke wat men met de wet van 1806 op schoolgebied al meende verkregen te hebben, een interconfessioneele godsdienst, een Christendom, dat het midden houdt tusschen het Roomsche-Catholicisme en het Protestantisme in.

Geen wonder, dat hij naar twee zijden ergernis wekte. Eenerzijds bij den kring van Bilderdijk. Dirk van Hogendorp spreekt ergens van „die God-tergende pot-pourri van godsdiensten”<sup>4)</sup>,

<sup>1)</sup> Ontstaan der Grondwet, II, p. 449 sqq.

<sup>2)</sup> Ontstaan der Grondwet, II, p. 450.

<sup>3)</sup> Inaugureele Oratie, p. 37 sqq.

<sup>4)</sup> Gedenkstukken 1815—1825, III, p. 462.